

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ต้นฉบับหนังสือ “กุลสตรีศรีสยามส่งงามทุกกาลสถาน” นี้ นำเสนอพระราชประวัติของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 โดยยังไม่บอกไว้ในบทแรกที่ใช้ชื่อว่า “โหมโรง” ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ใดเพื่อที่จะดึงความสนใจมาที่พระราชอุปนิสัยเหนืออื่นใด จากนั้นจึงเล่าเรื่องพระราชประวัติตามกาลและสถานที่ โดยเรียงลำดับเวลาเท่าที่จะทำได้โดยไม่ทำให้แนวเรื่องสะดุด ยังผลเป็นต้นฉบับหนังสือสำหรับผู้อ่านทั่วไป ซึ่งมี 17 บท โดยในแต่ละบท มีหัวข้อย่อยตามความจำเป็น มีการระบุที่มาของข้อมูลไว้ในวงเล็บท้ายข้อมูลนั้นๆ และเชิงอรรถขยายความเมื่อจำเป็น มีบรรณานุกรมท้ายเล่ม

ในการเรียบเรียง ใช้ข้อมูลจากคำบอกเล่าเป็นสำคัญ แต่ก็โดยเทียบเคียงกับข้อมูลจากเอกสารคือหนังสือพระราชประวัติที่เป็นทางการของสำนักราชเลขาธิการ (2531) โดยที่เห็นว่าข้อมูลจากคำบอกเล่าเชื่อถือกว่า ก็ให้นำหนักที่มากกว่าแก่ข้อมูลจากคำบอกเล่า คำบอกเล่านั้นได้มาจากหลายแหล่ง ที่สำคัญคือรายงาน “ประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7: ฉากชีวิตที่ผันแปร...ราชนารี 5 แผ่นดิน” ซึ่งสมรักษ์ ชัยสิงห์กานนท์ และคณะเสนอต่อพิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคำถอดแบบบันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์ของบุคคล จำนวน 21 ราย ตั้งแต่พระญาติจนถึงข้าราชการบริวารระดับล่าง นอกจากนั้น ได้ใช้คำให้สัมภาษณ์หรือคำบอกเล่าในลักษณะอื่นที่รวบรวมโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และโรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี อีกทั้งคำบอกเล่าที่ปรากฏอยู่ในหนังสืองานศพบุคคลผู้ใกล้ชิดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่างน้อย 4 เล่ม นอกจากนั้น ผู้เขียนยังได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมบุคคลที่เคยเป็นข้าราชการบริวารหรือบุตรธิดาอีกจำนวนกว่า 10 ราย ใน พ.ศ. 2558-2559 ซึ่งเป็นส่วนของการดำเนินโครงการฯ ตามสัญญาข้อตกลงกับสถาบันพระปกเกล้า

ผู้เขียนได้ใช้ “บทวิชาการ” ที่เคยมีส่วนร่วมทำกับคณะทำงานฯ ในการจัดทำเนื้อหา “บทนิทรรศการ” ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ ที่จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ฯ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 เป็นแนวในการเรียบเรียง แต่โดยที่บทวิชาการนั้นเมื่อได้นำมาย่อและเรียบเรียงอีกครั้ง โดยผู้เขียนมีส่วนอยู่เช่นกัน เป็นหนังสือประกอบนิทรรศการดังกล่าว ใช้ชื่อว่า “รัตนราชนารีคู่บารมีพระปกเกล้า” (ธันวาคม 2550) ต้นฉบับหนังสือปัจจุบันนี้จึงปรับชื่อนั้นให้สอดคล้องกับ “ร่องเรื่อง” (story line) ของผู้เขียน และได้ปรับชื่อบท ชื่อหัวข้อในบท และการเรียงบทให้สอดคล้องด้วย ดังในสารบัญ

ในการเรียบเรียง ได้คัดคำบอกเล่ามาเรียงร้อยให้เป็นเรื่องราวตามแนวเรื่อง โดยมีการทำ
เช่นนั้นมาก เพื่อให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ได้ที่กตักเอาเอง แต่ก็ได้แทรกข้อวิเคราะห์ของผู้เขียนเองว่าคำ
บอกเล่าเหล่านั้นบ่งบอกอะไรเกี่ยวกับองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ/หรือเหตุการณ์นั้นๆ ไว้ด้วย เพื่อที่จะดำเนิน
เรื่องต่อไปได้

รวมความว่า ต้นฉบับหนังสือนี้เล่าเรื่องพระราชประวัติทุกช่วงของพระชนมชีพไว้อย่างที่
เห็นว่าพอเพียง ภายใต้เงื่อนไขของความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งข้อมูลเมื่อกาลเวลาได้ผ่านไปเนิ่น
นานแล้ว เพราะได้หามาเพิ่มเติมจากที่มีในแหล่งข้อมูลบอกเล่าที่ใช้เป็นฐาน ดังเช่นต่อไปนี้

เกี่ยวกับช่วงที่ทรงพระเยาว์มาก ได้สัมภาษณ์ธิดาของพระญาติ/พระสหายผู้ทรงอยู่ร่วมกับ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในช่วงดังกล่าว ส่วนในช่วงแห่งสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งเอกสารจดหมายเหตุไม่ได้มุ่งความ
สนใจไปที่องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ใช้ความพยายามหาส่วนเสี้ยวที่รายงานเกี่ยวกับพระองค์มาใช้ในบริบท
ของการทรงโดยเสด็จๆ ประกอบพระราชกรณียกิจ สำหรับภาพลักษณ์ของพระองค์เมื่อทรงโดย
เสด็จๆ ไปต่างประเทศนั้น ข่าวตัดหนังสือพิมพ์ (news clippings) ของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา
เป็นแหล่งข้อมูลที่สร้างควมมีชีวิตชีวาได้มาก ในส่วนของการดำรงพระชนมชีพขณะประทับอยู่ที่
ประเทศอังกฤษนั้น คำบอกเล่าของหม่อมเจ้าสุภัสถาสวัสดิ์ศรีสุนทร สวัสดิวัตน์ หม่อมเจ้าการวิก จักร
พันธุ์ และหม่อมเจ้าสุภาพเพราพรหม (วุฒิชัย) สวัสดิวัตน์ เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ทราบบางสิ่ง
บางอย่างที่ไม่เคยเป็นที่ทราบกันแพร่หลายมาก่อน และให้รสชาติเกี่ยวกับทั้งเหตุการณ์และ
สถานการณ์ในช่วงนั้นได้เป็นอย่างดี ในส่วนช่วงเวลาเกือบ 20 ปีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับที่สวนบ้าน
แก้ว จังหวัดจันทบุรี ก็ได้ใช้คำบอกเล่าของทั้งข้าหลวง มหาดเล็ก คนงานในไร่ คนทอเสื้อจันทบูร
แพทย์และพยาบาลโรงพยาบาลพระปกเกล้า ซึ่งให้รายละเอียดของพระราชจริยวัตรตลอดจนวิธีการ
เพาะปลูก และประกอบผลิตภัณฑ์เสื้อ จึงสามารถประกอบกันขึ้นเป็นเรื่องราวพระราชประวัติใน
ส่วนที่ยังไม่เป็นที่ทราบกันแพร่หลายนัก พระราชจริยวัตรที่เป็นการส่วนพระองค์จริงๆ ก็มีบอกเล่า
ไว้ไม่น้อยโดยผู้ใกล้ชิด ทั้งที่เป็นพระญาติและข้าหลวงห้องพระบรรทม เป็นต้น คำให้สัมภาษณ์
หม่อมราชวงศ์ปรียาภา (สวัสดิวัตน์) เด่นที่ พระภาติยะ (หลานสาวธิดาเจ้าพี่) นับเป็น “เพชร” ที่ได้
นำมาใช้เพื่อเรียงร้อยให้เห็นว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีวิธีการอบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในพระราช
อุปการะได้เรียนรู้อะไรอย่างไร และสะท้อนให้เห็นชัดถึงพระราชอุปนิสัยขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เห็นได้ว่าต้นฉบับนี้ได้เติมเต็มสิ่งที่สมรรถและคณะเห็นว่ายังขาดอยู่ตามควร

ข้อสรุปของหนังสือเล่มนี้ปรากฏเป็นบทที่ 17 ของต้นฉบับความ ดังนี้

สถิตเป็นนิรันดร์ในใจราษฎร

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 ทรงเป็นกุลสตรีทั้งโดยชาติกำเนิด และจากการอบรมเลี้ยงดูก็จริง แต่ก็เชื่อว่าคนธรรมดาอย่างเราๆ ท่านๆ จะมีอุปนิสัยเช่นพระองค์ไม่ได้ พระโหม่งมติดิตตาข้อมไม่อาจประทับตรึงอยู่ในใจผู้คนได้ หากพระสรวลที่ทรงยิ้มไม่ได้แสดงความจริงพระทัยอยู่ภายในและหากไม่ทรงมีพระจริยวัตรวาทาที่นุ่มนวลไพเราะ อย่างที่ ไรซึ่งการเสแสร้ง เหล่านี้ต่างหากที่เป็นคุณสมบัติของกุลสตรีที่มีความสง่างามอยู่ในตัว

กุลสตรีสยามไม่จำเป็นต้องเรียบริยเป็นผ้าพันไว้เสมอไป ยิ่งใน โลกสมัยใหม่ ความพร้อมที่จะเรียนรู้ ที่จะลงมือทำในสิ่งไม่เคย พิจารณาข้อดีข้อเสีย แล้วนำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่กาลและเทศะยิ่งจำเป็น เหล่านี้เป็นพระราชจริยวัตรของสมเด็จพระ ทั้งสิ้น ดังนี้ สมเด็จพระ จึงทรงเป็นกุลสตรีศรีสยามสง่างามไม่แต่ในสยามหรือไทย แต่ใน โลกสากลด้วย

ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวซึ่งทรงมีเป็นทุนเดิม และการทรงได้รับการอบรมมาให้ถือเกียรติแห่งพระราชวงศ์เป็นสำคัญตลอดมา ได้อำนวยให้ทรงมีความแน่วแน่มิเกรงกลัวต่อภัยอันตรายในหลายช่วงแห่งพระชนมชีพ โดยแทบจะไม่ต้องทรงคิดว่าจะต้องทรงปฏิบัติเช่นใด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความอดทนที่ต้องทรงมีมาแต่เมื่อทรงพระเยาว์ สมเด็จพระ ทรงถือเป็นหลักชัยในการฝ่าอุปสรรคนานาในชีวิต การทรงมีพระราชมานะอดทนในยามที่พระราชสวามีและพระองค์ที่ระวางสงสัยในทางการเมือง ได้ส่งผลในท้ายที่สุดเป็นการสยบยอมต่อความไม่ทรงเป็นพิษเป็นภัย ไม่ทรงมักใหญ่ใฝ่สูง จึงได้ถวายพระเกียรติยศคืนตามเดิม ทรงขอ โทสิกรรมด้วยทรงเห็นตามที่เคยรับสั่งทำนองว่า เป็นธรรมดาที่ผู้รู้สึกไม่มั่นคงในอำนาจ ย่อมมีความระแวงและหาทางบั่นทอนกำลังของผู้ที่เห็นว่าจะสามารถแย่งอำนาจไปจากตน

สมเด็จพระ ทรงถือความกตัญญูเป็นสำคัญ จึงทรงพระราชอุทิศพระกุศลกรรมที่ทรงประกอบถวายพระราชสวามี ทรงแสดงกตเวทิต่อพระชนกชนนีผู้ล่วงลับ โดยการทรงอุปถัมภ์ค้ำจุนพระญาติผู้ผู้ผู้น้องผู้เยาว์ ให้พ้นจากทุกข์และให้ได้รับการศึกษา มิใช่เพื่อที่จะได้มารับใช้พระองค์ หากเพื่อทำประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

ทรงส่งเสริมให้พระภคิยะ (หลานอา) ในพระราชอุปการะให้ได้เรียนรู้จากการสังเกต และโดยให้ได้รับประสบการณ์ในสิ่งที่ไม่เคย จะได้ดูแลตนเองได้และพร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตนอกวังในอนาคต เมื่อเธอบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ทรงทำแผลพระราชทานด้วยพระองค์เองอย่างทรงชำนาญ

และหาได้ทรงปรักปรำหรือกริ้ว กลับทรงชี้ให้เห็นถึงผลของเหตุ ให้ได้ใช้วิจารณ์ญาณของตนเอง พิจารณา ทรงเป็น “ทั้งแม่และครู” ผู้ประเสริฐ ในความรู้สึกรักของพระภคินีผู้นั้น

ทรงอุปถัมภ์ข้าราชการผู้ถวายงานด้วยการทรงดูแลให้มีที่พักอาศัย อาหาร หยุกยการ รักษาพยาบาล นอกเหนือจากค่าจ้าง เด็กๆ บุตรมีสถานเลี้ยงเด็ก ทรงแนะนำให้เด็กๆ เหล่านั้นพูดจา ถูกต้องไพเราะ วางตัวดี ทรงเป็นห่วงเป็นใยถึงอนาคตของเขาเหล่านั้น เมื่อพระองค์หาไม้แล้ว จึงได้ พระราชทานทุนให้ได้ศึกษาเล่าเรียน จะได้มีวิชาไว้ประกอบสัมมาอาชีพะ พึ่งตนเองได้

ทรงมุ่งความพอเพียงมีกินมีใช้ใน “สวนบ้านแก้ว” ฟาร์มส่วนพระองค์ที่จันทบุรี ไม่ได้ทรง เบียดเบียนราษฎร สิ่งใดที่ปลูกหรือเลี้ยงได้ผลดี คนงานจะได้มีความรู้มีทักษะติดตัวไปประกอบเป็น อาชีพส่วนตนต่อไป ทรงพัฒนาต่อยอดหัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื่อกกให้เป็นผลิตภัณฑ์แปลก ใหม่ คุณภาพดี ทรงเรียนรู้ด้วยการทรงลงหัตถ์ทอเสื่อ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ทั้งยังทรงทำการตลาด โดยการทรงใช้เอง และทรงพาชาวบ้านผู้ผลิตไปสาธิตในงานออกร้านการกุศล ข้าหลวง มหาตมเล็ก คนงานชาวจีนที่ทุกคนจึงจงรักและภักดี สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ “สมเด็จพระเจ้า” ของเขา ผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยพระเมตตาอารี

ทรงเมตตายังทรงมีแก่นามัยราษฎร โดยทั่วไป ทรงสร้าง “ตึกประชาธิปไตย” ตึกผ่าตัดที่ ทันสมัย พระราชทานแก่โรงพยาบาลประจำจังหวัดซึ่งทรงทราบด้วยพระองค์เองว่ามีเครื่องมือ อุปกรณ์น้อยมาก ไม่มีทางเพียงพอแก่การบริการแก่ชาวบ้าน นับเป็นการกรุยทางให้รัฐบาลลงเงินมา ปรับปรุงขยายงาน โรงพยาบาลนั้น และตั้งชื่อว่า “โรงพยาบาลพระปกเกล้า” อีกทั้ง “วิทยาลัย พยาบาลพระปกเกล้า”

ในพระปัจฉิมวัย ได้ทรงขาย “สวนบ้านแก้ว” ในราคาย่อมเยาเพื่อใช้เป็นสถานที่ก่อสร้าง สถานศึกษาชั้นสูง ฝึกหัดครู ให้ไปยกระดับความรู้ความคิดของเยาวชนประชาสืบไป ก็พากอล์ฟที่ โปรดทรงเพื่อออกกำลังบำรุงพระวรกายได้อำนวยให้มีผู้เฝ้าเห็นมากกว่าเดิม จนศรัทธาเกิดมีในใจ ของพวกเขาให้ประสงค์จะโดยเสด็จพระราชกุศลใน “ทุนประชาธิปไตย” ที่ทรงตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุน กิจกรรมของสถาบันทั้งสามที่จันทบุรี

ต่อมา ด้วยทรงตั้งอยู่ในความไม่ประมาท จึงโปรดเกล้าฯ ให้ทุนนั้นมีความวัฒนาถาวร ยิ่งขึ้น โดยการจดทะเบียนเป็น “มูลนิธิประชาธิปไตย” พระราชทานทุนเป็นประเดิม และในปีนั้นปลาย แห่งพระชนมชีพได้พระราชทานเครื่องราชภัณฑ์และสิ่งของส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแก่ชาติบ้านเมือง เป็นที่มาของพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า

เจ้าอยู่หัวที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศในปัจจุบัน ทั้งหมดนี้ไม่มีเลขที่โปรดให้ใช้พระนามของพระองค์
เองเป็นชื่อแต่อย่างใด ไม่มีวันที่จะทรงหลงพระองค์เอง

ความไม่หลงพระองค์ ความจริงพระทัย พระราชมานะอดทน การทรงปรับพระองค์อย่าง
ทรงเท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและของโลก เป็นประจักษ์พยานแห่งความทรงเป็น
“กุลสตรีศรีสยามสง่างามทุกกาลสถาน” พระกุศลกรรมนาร่องให้เกิดการพัฒนาหลายๆ ด้าน

เมื่อเสด็จสวรรคตแล้ว ในการพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลและถวายพระเพลิงพระบรม
ศพ ประชาชนเรือนแสนได้พากันไปถวายบังคมและถวายเงินคนละเล็กคนละน้อย ซึ่งรวมกันเป็น
กอบเป็นกำ โดยเสด็จพระราชกุศล ซึ่งต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไปตาม
หน่วยงานต่างๆ ที่สมเด็จฯ เคยทรงสนับสนุน เช่นนี้ แม่ “แสงรำไพจะได้กลับหล้าเมื่อสายัณห์” พระ
เกียรติคุณจักยัง “สถิตเป็นนิรันดร์ในใจราษฎร์”

ขอความสุขสวัสดิ์วิวัฒนามงคลจงมีแก่ท่านผู้ถือพระองค์เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต
ภายใต้ร่มพระบารมีปกประชา

Executive Summary

This book “A Lady of Siam, Ever Serene Everywhere,” in a manuscript form, is a biography of H.M. Queen Rambhai Barni of the Seventh Reign without first telling readers who she was. This was to draw attention to her personality and character rather than to the fact that she was a Queen. After the “Overture” introductory chapter, her life’s story is related largely chronologically through phases in her life, to be of interest to a general readership. The book contains 17 chapters, with sub-headings as appropriate. Sources are indicated in brackets after each piece of information and footnotes are added when explanations are deemed to be required. It includes a bibliography.

The book relies substantially and substantively on already existing oral history sources. However, these are compared with the official royal biography published by the Office of His Majesty’s Principle Private Secretary in 1988. Where discrepancies are found, such oral history accounts as deemed more reliable are given greater weight. The author has also carried out interviews with more than 10 people of varying stations who knew her or served her at some phase (s) in her life. These were done in 2015 and 2016 as need arose.

The manuscript takes as its basic blueprint the story contained in the “academic document” the author had a hand in fashioning as information for the events company engaged by the King Prajadhipok’s Institute to organize the Permanent Exhibition on the said Queen for the King Prajadhipok Museum. That Exhibition was opened for viewing in January 2008 (not the one now on show that was opened in 2016). At the opening then, a book was published, with the author as advisor to the editorial team, using the “academic document” as a firm base. The book was called, **The Jewel on King Prajadhipok’s Crown** Its title thus projected H.M. Queen Rambhai Barni as the Royal Consort of H.M. King Prajadhipok. Though the content did focus on her personality and character, the title is unsuitable for present purposes, necessitating a change. In addition, now that a greater amount and quality of material has come to be available, this author has adjusted the names of the chapters, the sub-headings and the sequence of chapters accordingly.

The present book manuscript makes copious use of quotations from the oral history accouts so that no doubt lingers that the author has made it all up himself. He does, however, add commentaries as the need arises to carry the story forward.

The late Queen lived an eventful life of nearly 80 years through rapidly changing and turbulent times both at home and abroad. She faced an unexpected catapult from the young wife of the youngest princely son of a Queen, who brought her up, to Queenship herself. It was her modesty, her readiness to learn, to try out new things, to adapt and to be compassionate that made her the perfect shadow of the royal husband. Loyalty to the Monarchy and the Royal House was second nature to her. She thus stoically and resolutely rode the tide of a coup against the Absolute Monarchy in 1932 and a failed conter-coup in 1933. She played her part at his side, sometimes confidently standing in for him who was often ill, at home and abroad, the epitome of a pretty and ever smiling Siamese lady, yet modern in her ways of dress and mannerisms when appropriate.

In 1935, the King abdicated the throne from England during a European trip to give reassurances of continued normal relations and for a cataract operation. They, ever cognizant of the need to uphold the honour of the Siamese Monarchy and the dignity of the Thai, moved to smaller abodes at intervals. All the while they faced untrue allegations from the government at home of plots to reinstate the Absolute Monarchy. Then the Second World War broke out in Europe. Together they endured the austerities and the risks of overhead bombs. When her royal husband passed away of a heart attack in the midst of it all, she, widowed at a mere 37, persevered as usual. When her male relatives joined the British Army as "Free Thais" in an effort to oust the Japanese from Thai soil, she risked her life going in to London to pack medical supplies. To her it was the natural thing to do for humanity.

When the War ended both in Europe, and later in the Far East, she patiently waited for the day to return home, quietly insisting though that it would be only when the Thai government restored her late husband to the full honour of a former monarch. The day finally came in 1949 when the government, headed uncannily enough by one of the 1932 coup promoters, repented the past wrongs done. An invitation was extended for her to return home with the cremated relics of

H.M. King Prajadhipok to be accorded the proper and highest honour. She readily forgave, for she realized how insecurity in power was the driving force.

Upon her return, the Dowager Queen made it clear that she wished, as any Thai lady would, to spend the rest of the life quietly with her relatives, away from the affairs of state. It was at once a statement of real intent and a plea. She sought out land to farm and found a suitable plot in rural Chantaburi where, with the help of relatives and hired locals, succeeded in building up a farm for self-sufficiency and to pass on knowledge should experiments be of use. However, it was to a local craft, mat-weaving, to which much of her attention turned. Hands-on, she fashioned new designs and colour, making them not run, and used the mats to make hitherto unavailable table mats, trays, tissue box covers and ladies' handbags. This was at a time when few engaged in such efforts. Using and sporting the products herself, she was ambassador for the brand that acknowledged in its name the villagers' local wisdom and skills. It became a viable occupation for many years to come.

There in Chantaburi, she was shocked by the poor condition of the health service provided to the locals at the provincial hospital. She thus had built for it a modern, well-equipped surgery building and named it "The Prajadhipok Building" in memory of her late husband. This paved the way for the government's move to expand the hospital and to name it "Pha Pokkloa Hospital" after his official title and to establish there a college of nursing. She continued, through the Prajadhipok Fund she set up, to provide financial assistance to both of them as need arose.

In her senior years, she moved back to Bangkok and sold her farm and abode in Chantaburi to the Ministry of Education at an inexpensive price, for it was to be used as the campus for a teacher's training college. She gave scholarships to its needy students. Taking up golf in earnest once again, mainly to get some exercise and for pleasure, she used golfing trips upcountry as occasions to hand out provisions to the needy, especially the aged and schoolchildren. Such trips meant that her circle was enlarged and golfers then organized competitions to raise funds for her charity. Ever cognizant of life's uncertainties and impermanence, the Queen gave a lump sum to enable the registration of the Fund as "the

Prajadhipok Foundation.” Ever humble, the Queen never granted the use of the name to be used for anything.

At home, she brought up a niece from the age of nine, teaching her by example rather than try lecturing and scolding, in loving kindness and closeness as any childless aunt would. She was “like a mother and a teacher” in the niece’s reckoning. She was ever kind to her maids, servants, mat weavers and farm workers, providing them with accommodation, food on-site primary healthcare and even a nursery for their children. She often voiced concern about their future once she was no more and gave the students the means to an education that would secure for them good jobs so that they could fend for themselves. She certainly knew of rapidly changing times.

Not a frequenter of temples except on special occasions, the Queen simply adhered in the behaviour and compassion, to the Buddha’s Teachings.

All the while before her health deteriorated such that she was unable to walk steadily, the Queen led a full life. She always attended royal ceremonies, sometimes stood in for H.M. King Bhumibol and accepted invitations to other functions, such as the granting of certificates at the Nursing and Teacher’s Colleges at Chantaburi, and others more private.

H.M. Queen Rambhai Barni told an American historian of Siam: ***“I consider universities and hospitals to be better memorials than statues”***

Yet, perhaps the last of her public appearances was to view the dummy for the Royal Statue of H.M. King Prajadhipok to be erected in front of the then new Parliament Building. She then bequeathed to the nation, through the Parliamentary Secretariat, numerous items of personal belongings of the Late King. Such items made possible the coming to life of the King Prajadhipok Museum, now under the responsibility of the King Prajadhipok’s Institute, a comparatively new institution of higher learning with a focus on democracy. Categorized as a “museum of an important personality,” it now occupies the colonial style “heritage building” at the Panfa Lilat junction of Rajadamnern Klang and Rajadamnern Nok Avenues.

H.M. Queen Rambhai Barni of the Seventh Reign passed away with a sudden heart attack on May 22, 1981, at the age of nearly 80, at her own home, Sukhodaya Palace.

Huge crowds flocked to the Lying-in-State and the Royal Cremation Ceremony and freely donated money, however small, amounting to millions of bahts, in the memory of this “Lady of Siam, Ever Serene Everywhere.” Her exemplary conduct lives on as a legacy to be emulated.